

Հո-բան, Հո-բան՝ ծխի, ածխոյ¹ հոտ եւն, կամ թէ որեւէ օտար բառի մը հետ²։ Ինչ ալ ըլլայ՝ «մոխիր» կամ մերձաւոր իմաստ մը միայն կրնայ ունենալ³։ Թէեւ ասկէ մինչեւ Zement բառական ուստում մը կայ։ Կարելի է գուշակել թէ ինչպէս Լ. կապած է յիշեալ բառին հետ Zementը։ Ասոր այլեւայլ տեսակաց մէջ արդէն Ք կը նշանակէր (Ա, 408) թէ «Հաղանն որ ի գործ ածի առ ի զտել զերկաթ կամ առ ի գործել զպողովատ, արուեստական, կաղմի ի փայտեղէն ածխոյ մանրելոյ, ընդ որում խառնեն զ¹/₁₀ կշռոյ նորա ծխի, եւ սակաւիկ մի աղ ծովային»։ Այս «մոխիր»ն է շուրջ բառին cementի փոխուելուն պատճառը։ Անշուշտ կարելի է լեզուի մը հին ու անգործածական բառերն աւրուեստագիտական կարելոր ու մերձաւոր բառերու մօտք գործածել, երբ հարկ մը կայ։ Բայց նաեւ տարակոյտ չկայ թէ Բառագիրք մը գործածողն ալ իրաւունք ունի բառի մը ձեւին ու իմաստին հարազատութեան մասին ապահով ըլլալու։ Ուստի որեւէ փոփոխութիւն գոնէ պատշաճ կերպով (խաչանիչ, աստղանիչ եւն) մատնանիչ եղած ըլլալու է։ Cementի գոնէ մերձաւոր մօտք ունինք ժողովրդական այլեւայլ բառեր, օրինակ՝ Ահա-հա, Եւ-տար եւն⁴։ Աւելի կարելոր էր «կաղիւս», եւ նման բառերու տեղ՝ կարճ ու յարմար բառ մ'ունենալ գործնականին կարելոր cementի համար, եւ աւելի եւս՝ bétonի համար։

Այս վերջնոյ համար Ք.ի դրած «Բլե-տոն» տառադարձութիւնը տգեղ է եւ անյարմար ալ⁵։ Գեղեցիկ բառ մը չէ նաեւ Լ.ի յօրինած «Խճճ»

(Հմտ. bétonnage «խճճում», bétonner «խճճել», bétonnière «խճճոց»)։ Իբր դրաւոր բառ՝ յարմարագոյնն է Չ.ի դրած «Կր-ն»⁶։ Բառ մը որ համեմատ է նախնեաց այս բառին գործածած իմաստին, եւ ինչպէս նոր քննութիւնք ցուցուցին՝ մեր նախնեաց շինութեան կերպն ալ տեսակ մը bétonnage էր։ Բայց բաց ի ասկէ եւ նորակերտ իրաւ- բառէ աւելի կարճ եւ յարմար բառ մը բաղձալի կը մնայ։ Իսկ cimentի համար ունինք ժողովրդական յարմար բառ մը՝ Լ-ի-ն, «չաղախ, զանգուած», ընդհանուր նշանակութեամբ, որ կը գործածուի արդէն երեք տեսակ շաղախի համար, որոց երրորդը՝ «Կիր ու աւաղ, որ իրար հետ խառնելով թափում են կրաշէն պատերի մէջ», եւն։ (Միւսներու մասին տես Ա. Կո-ն-նի, էջ 256)։ Պէտք է այս բառն օգտագործել։

(Շարունակելի։)

Հ. Յ. ՏԱՇԵԱՆ

ՆՈՐ ՄԱՑԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Լ. ՁԱՆԹԻ «ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ» ԴՐԱՄԱՐԻ ՄԱՍԻՆ. ՊԱՏՄԱԿԱՆ, ՏԵԼԱԳՐԱԿԱՆ, ԿԵՆՏՐԱԿԱՆ ՏԵՍԱԿԵՏԻՑ

(Շարունակութիւն։)

6. Բ. տեսարան Յում։ — Իշխանը նուիրում է Տիրամօր տաճարին կաղնի դուռ, վարագոյր եւ ամէն տարի տասը չափ սպիտակ ցորեն (էջ 17)։ — Պատմական ճշմարտութիւն է, որ Աշոտ իշխանը այցելել է Սեւան, Մաշտոց վանահօր նուիրել է կենաց փայտ եւ մի քանի գիւղ վանքի պահպանութեան համար։ Կաղնի դուռ նուիրողը եղել է Բուրդ իշխանը այն էլ ԺԲ. դարում. այդ իշխանը թաղուած է Առաքելոց վանքի գաւթում, որի տապանաքարի վրայ գրուած է հետեւեալը. «ԱՅՍ Է ՀԱՆԳԻՍՏ ՊԱՐՈՆ ՔՐԴԻՆ» — Հաւանական է, որ այս իշխանը Սեւան է առանձնացել. իշխանների եւ թագաւորների առանձնանալու դեպքեր միջին դարում յաճախ է եղել. եւ մենաստանում էլ մեռել է ու թաղուել։ Դրամայում յիշուող ճգնաւորի կենցաղի այդ մասը, ուր ճգնաւորը երբեմն իշխան է եղել, երկիրներ է ունեցել (էջ 45—48), որոշ չափով մօտենում է Բուրդ

¹ Հմտ. Ա. Կո-ն-նի, էջ 517։ Հմտ. նաեւ Հաւ- (Գորշի, անդ, 508), իսկ Հաւ (ձիւղ, Ահա-հա, էջ 833, հմտ. Հաւ՝ ձիւղ, անդ, 818) եւ նմաններ։

² Նորա. շա-լայ կամ շի-լի կը նշանակէ «աղբիւս»։ Նշանակութիւնը կրնայ յարմարել. բայց ձեւը գոյականութիւններ կը յարուցանէ (Հմտ. հայ Շի-լ)։

³ Հ. Մ. Զ-ի-լ-ի-ն (Բառգիրք ի բարբառ հայ եւ իտալական. Վենետ. 1837) աւելի զգուշութեամբ նշանակած է՝ «Հլան, լուսն մոխիր, cenere»։ — Առհեռն Բառարան (Վենետ. 1865)՝ «Հլան, մոխիր»։ Ոչ ամէն բառարան ընդունած է այս բառը։

⁴ Հմտ. Ա. Կո-ն-նի, էջ 13 «Ահա-հա. քրծարար կոչում քարի հողանման մանրութեւ, որ դարբինները ածում են շիկացած երկաթի վրայ, որպէս զի երկաթը չայրուի»։ — էջ 176 «Եւ-տար. հողացած արձիւնի (քարացած խեցեպատ տեսն) կտորներ, որոնցմով դարբինները երկաթը ետաշնամ, կարմրացնում են» (այսպէս էւ Բաւ, էւ Կաւ, կաթն շիկացնելը եւ «եռացնելով իրար մեղրեն»)։ Թողունք ուրիշ բառերը (Հմտ. Զար, զարեւ եւն). Եւ-տարի մասին հմտ. § 8։

⁵ Ք. (Ա, 287) «բլետոն» ձեռն առած կ'ըսէ «յանգ-դիական բառէն bleton»։ Բայց այս հին ձեւով բառս այլ եւս չի գտնուիր անդղ. բառարանաց մէջ (2 ալ չունի)։ Եթէ փոխ առնուլ պէտք է՝ առնուլ է ուղղակի Բլետոն կը գրէ նաեւ Ե. (Բառգիրք եւն, 477)։

փահարելով իբր թէ սատանաներին դուրս է արել սենեակից եւ ապա պառկել քնելու:

13. Բ. արարի Բ. տեսարանը: —
 «Ժայռերուն մէջ ծովափի մը կտորը» (էջ 39),
 միգանուշների տեսարանը յարմարում է կղզու
 այժմեան հարաւային մասում ծովափի այն տե-
 սարանի, որտեղ գտնուում են ճգնաւորների
 խցիկները (այժմ քանդուած): Այդտեղ կան եր-
 կու ժայռեր ծովի ափին. ափի աւաղուտը նուրբ,
 մանր աւաղից է: Այդ կողմերում այժմ էլ լաւ
 սունկեր են բուսնում, ինչպէս այդ ասում են
 Սիմոն եւ Ադամ Վանկանները (էջ 53—55),
 որոնք այդ հեռու կողմերն էին եկել սունկ հա-
 ւաքելու. ճիշտ է եւ այն նկարագրութիւնը, որ
 այդ տեղը կղզու ամենահեռաւոր տեղն է եւ հա-
 սակաւոր մարդկանց համար այդ ափը իջնելը
 յիշուի «գոփաբի ճամբայ է» (էջ 53):

(Շարունակելի):

Pessimist.

ՍԱՏԵՆԱԽՕՍԱԿԱՆ

ՍԱՐԳՈՒՅԱՆ Խորհրդաւոր աղջիկն եւ իր գաղտնիքը,
 Կ. Պոլսի բարբերից, Վիեննա, Միսիթ. Տպ. 1924,
 Գինը 1 դուար:

Խորհրդաւոր — — Գիւրք մը՝ 343 էջերով:
 Գիւրքս վէպ մըն է՝ իրականութենէ առնուած: Այս
 վէպին մէջ երկու իրականութիւններ կը զանա-
 ղանենք:

1. Վէպին հերոսը՝ Արսէն Սարգս-նի, զար-
 մանալի նմանութեամբ՝ կը հագնի վիպագրին ձեռնոց՝
 նոյն ժամանակին իրերայաջորդ դէպքերու օղակներէ
 հիւստեւած հիւսկէն, այնպէս որ մինչեւ որոշ կէտ
 մը — օր. 1908, Յուլիս 11, եթէ իւր անուան նօտրա-
 դիւր եւ պարզ մասերու մէջ փոքրիկ փոփոխութիւն
 մը ներմուծուի, կ'ունենանք քաջածանօթ գրա-
 դէտը, հեղինակն ուրիշ 4 երկերու ալ...: Այն-
 կան կեանքն (էջ 21, 23, 25), ապագայ Ալեքսան-
 դրեան (էջ 27), recto Ալեքսանդր Մանթ... եան
 թիւն, թրքահայտակ յետոյ ռուսահայտակ քա-
 ղաքը (էջ 26) եւն իրականութեան ամենայն հաւա-
 նականութիւն կու տան՝ զինքն իբր իւր վէպին հե-
 րոսը նկատելու...:

2. Երկրորդ իրականութիւնը պիտի բլար
 Օր. Բորեսեան...:

Բայց անցինք համառօտիւ վէպին նիւթը
 տեսնելու:

Կաւկասաքնակ Արսէն Սարգսնի Կ. Պոլսի կու-
 գայ եւ կը ծանօթանայ Օր. Բորեսեանի հետ:
 Վէպին հերոսուհին դաւանափոխ կ'ըլլայ՝ իւր առած
 կրթութեան հետեւութեամբ եւ — իբր թէ բնածին
 վախէ դրդուելով վերջին ժամուն կը հրաժարի
 իտալացւոյ մը հետ ամուսնանալէ: Սարգսնի լրա-
 գրաց միջոցաւ կը տեղեկանայ տեղի ունեցած նշա-
 նախօտութեան եւ որոշուած ամուսնութեան պատ-
 րաստութեան, բայց անդիտակ հերոսուհւոյն հրա-
 ժարումէն, տխրաթախիժ ակամայ կը ստիպուի ժա-
 մանակ մը աւաղել իւր՝ առ դուրս հասեալ, բայց
 յանկարծ կորուսեալ երջանկութիւնը: Ըստ պա-
 տահման կը թափի իւր անդիտութենէն եւ կ'իմա-
 նայ թէ Օր. Բորեսեան աղատ է: Ուրեմն վերստին
 կը սկսի իւր հետապնդումները, մինչեւ որ Օր. Բորե-
 սեան երկրորդ անգամ ըլլալով՝ ամէն յուսատու
 հրապրյրներով ու նազանքներով՝ վէպին հերոսը
 կաշկանդէն ետքը՝ պատճառ կ'ըլլայ անուղղակի
 կերպով Սարգսնի տեղեկացնելու, թէ անհնարին է
 իւր ամուսնութիւնը...: Թէ ինչո՞ւ...:

Ահա այս պարագան է որ կու տայ վէպին իւր
 հետաքրքրութիւնը:

Աղջկան մը ձեռքը խնդրելն ու մերժուիլը շատ
 սովորական երեւոյթ մ'ըլլալուն պիտի չունենար
 այն ազդեցութիւնը, զոր հեղինակը դիտցած է տալ
 իւր վէպին նորահնար խորհրդաւորութիւն մը,
 միստիկութիւն մը նկատելով Բորեսեանի չկամեու-
 թիւնը: — — —

Ներքէ թող մեզի յարգելի վիպագիրն եթէ
 այս չկամութեան չկարենանք իրական պատճառ
 աղջկան խորհրդաւորութիւնն նկատել:

1. Վէպը ծայրէ ծայր հետաքրքրութեամբ
 կարդալէն ետքը, աւելի հաւանական կը գտնենք՝
 բարեկամ բժշկին պնդումը (էջ 334) թէ «ախտա-
 բանական» երեւոյթ մըն է Օր. Բորեսեանի չկա-
 մութիւնը, կամ աւելի ճիշտ՝ «հիստերիկ անորո-
 շութիւն» մը, եւ ոչ՝ կրօնական բնութեամբ՝ ճշմարիտ
 խորհրդաւորութիւն մը: Արնայինք՝ եթէ օգտակար
 դատենք, աւելի մանրամասնաբար մեկնաբանել
 այս կէտը, եթէ Ս. Յովհաննէս Խաչեանի (De
 Crucis) տուած մեկնութիւնն ստուգուէր Օր. Բո-
 րեսեանի խորհրդաւորութեան մէջ:

Ի դուրս է այս դէպքիս մէջ profaner ընել
 «Մանուկ Յիսուսի Թէրէզը (էջ 341), Ս. Ռոգան,
 Մարգարիտան» եւն յիշելով:

Հեղինակին բնութեւն ուղած խորհրդաւորու-
 թիւնն հոն ծագում կ'առնու, ուր Ներ-նչն-ցեւ-
 կեանք մը՝ չի գտնու գոհացում երկր-որէն- մէջ
 եւ կը դառնայ հոգւով ու սիրով առ երկն-որս...:
 «Գեղեցիկ զգեստներու, զարդերու, պերճանք-
 ներու» եւն սիրով տողորուած արարած մը չի կրնար
 «Մանուկ Յիսուսի Թէրէզին» հետ համեմատուիլ...:

2. Օր. Բորեսեանի ամուսնութեան մերժումը
 պէտք է չէր այնպէս ներկայացուիլ, իբր թէ «լախոնիկ»
 մայրապետներու ձեռաց տակ կը թուութիւն առած
 ըլլալուն պատճառաւ կը խորշէր ան ամուսնութենէ:
 Կը ճանչնանք երկարամեայ փորձառութեամբ այս-
 պիտի կը թուածներ, որոնց ուշն եւ ուրուշը կը կեն-
 դրոնանայ ամուսնանալու վրայ, կարծես հաստա-
 տելու համար անգամ մըն ալ՝ մարդաճանաչ Պաւ-